

ՄԱՅԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլ, կէս տարեկանը 6 ռուբլ:
Առանձին համարները 5 կոպէկով:
Թիֆլիսում գրվում են միմյանի խմբագրատան մէջ:
Օտարաբաղադրացիք դիմում են ուղղակի
Тифлис. Редакция «Маяк»

Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ
(Բացի կիրակի և տօն օրերից):
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով:
Յայտարարութիւնների համար վճարում են
իրաքանիւր բառին 2 կոպէկ:

ԲՈՎԱՆԳԱՎՈՐՈՒՄ
ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ
Նախնի Բագուրի: Նա-
մակ խմբագրում: Ներքին լուրեր: ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵ-
ՍՈՒԹԻՒՆ: «Русский Курьер» լրագրի թղթակի-
ցութիւն: Արտաքին լուրեր: ՍԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ:—
ՀԱՌԱՅԻՐՆԵՐ:—ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ:—ԲԱ-
ՆԱՍԻՐԱԿԱՆ: Մարդկային կամ առակ բաղդի մասին:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ԲԱՎՈՐՈՒՄ

Մայիսի 22-ին
Գե. Երկար ժամանակ աղաք է գեղերվին հայ
աշակերտները իրանց կողմից առիական վարպետ-
ների ձեռքին, քանի որ պարտաճանաչութեան
գործարարը մուտք է գործել վերջինների մէջ:
Հայ վարպետները կապուած էին իր աշակերտին
ձեռքով, աչքի ընկնող մեծ պակասութիւն է,
որ պիտի երկար ժամանակ չարունակվի, քանի
որ անկրթութիւնը նրանց մէջ մարմնացած բնակ-
ւում է:
Ինչ կերպով, ինչ միջոցներով պէտք է վերջ
գնել այդ կոպտութիւններին, այդ դժուար է պար-
զի, այդ հարցը վճարող մեր ուսումնարանների
հետ արհեստանոցներ կը լինեն, ուր հայ վարպե-
տի բարոյական զարգացման հետ, պարտաճանա-
չութեան հոգին էլ կը միանայ, և կը բնակվի:
Բայց յայտնի է որ մեր վարպետները զօրիկ են
այդ վերջիններից, քանի որ իրենաւ միջոցները մեր
դպրոցների հետ չեն միացած: Այդ պարզ է լինե-
լուց յետոյ տեսե՛ք թէ ինչպէս են վարվում հայ
վարպետները իրանց աշակերտների հետ: Գուր կը
տեսնե՛ք 3—4 տարով վարձված աշակերտին որ,
բայց այն որ ոչինչ նկատման օժանդակութիւն
չէ տալու իր վարպետից, այդ յիշած ժամանա-
կապիւմ, այլ և դատապարտված է լինում ար-
նային անտանելի չարաբանքներ կրկնում: Մեր
աշակերտները սովորելու համար երբեք հարկաւոր

է 3—4 տարի, բաւական է 1 1/2 կամ շատ շատ
2 տարի, եթէ խղճի մտքը ենթակարգել: Բայց շատ
վարպետներ իրանց աշակերտներին նոյնքան ժա-
մանակ անայն ծառայի դեր են կատարել տալիս
և ապա սկսում մի այնքան ժամանակում էլ ար-
հեստը սովորեցնել: Դեռ այդ ոչինչ, եթէ աչքի
առաջ չունենանք այն հազարաւոր փողոցային
յիշոցները, որ թափում է անխնայաբար վարպե-
տը աշակերտի վրա. պէտք է երևակայել թէ
յիշոցներից առաջացած այն վատ հետեանքը ինչ
աղղեցութիւն է ունենում մարդու վրա, բարո-
յական զարգացման կէտից նայելով: Բայց և այդ
էլ ոչինչ համարելի է ձեռքի մօտ, մեր վարպետ-
ները, ձեռք և յիշոցները մի գործիք են չինել
իրանց համար, որով կերակրում են իրանց աշա-
կերտներին ամեն մի սխալի համար, լինեն ան-
մեղ, կամ մեղաւոր: Եւ այդ նրանց համոզմունքն
է, որ այդպիսով պէտք է մարդկութեան համար
«մարդ» չլինել: Այդ բարեւ չէ որ նշանակում է
հասարակութեան արժանի անդամ. բայց միթէ
արժանի են մեր առիական վարպետները հասա-
րակութեան անդամներ կոչվելու, քանի որ նոյն
հասարակութեան ապագայ փորձիկ անդամներին,
կեղծոտ խմորով խմորած փեղրում, կորցնում են:
Այդպիսի վարպետների մէջ բացառութիւն կաղ-
մողները մեծ մասամբ նրանք են, որոնք չնոր-
հւել ընթերցանութեան մի փոքր պարտաճանաչ
են դառել, կամ նրանք, որոնց աշակերտները
իրանց աղղակից, կամ բարկած են: Ո՞վ է տե-
սել դեղացի աշակերտին երբեմն դեղը փախչե-
լիս, իր դաղան վարպետի ձեռքից, ուր է փախ-
չում, ունիւն, ինչու, եթէ ոչ այն դժուար ձեռքից
ու յանդիմանութիւնից, որոնց ենթարկված է եղել:
Ո՞վ է տեսել աշակերտին, որին ուժով քաշել են
այս ինչ արհեստի, հակառակ իր ցանկութեան:
Ինչո՞ւնապէս իրեն ունենում է միակողմանի
բնաւորութիւն: Ամեն մի բանում մարդ ընդու-
նակ է կարող լինել. բայց միթէ քիչ է պատա-
հել մեղ տեսնել, եթէ մենք հետաքրքրվել ենք, մի
աշակերտի բռնի ուժով սովորեցնել, օրինակ,

դերձակութիւն, մինչդեռ նա աւելի ընդունակ է
կոշիկարութեան մէջ: Չէ որ այդպիսով մենք ար-
հեստների աճման արդիւք ենք լինում: Այդպիսի
դէպքերում աշակերտին իրաւունք կը տայ ըն-
թերցողը թէ ոչ: Կարողեմ եւ վարպետի անայն
գործերով էլ պարագլիկ, փողոցից քնած նրա
պիտանքներն էլ տեղափոխել իբրեւ դրամու, նրա
և իր բարեկամի կոշիկները սրբել ամեն օր, երբ
ևս դատակարարութիւն էի ինչ սովորելու, այն էլ
4 տարով: Երեւակայե՛ք. այն արհեստին, որ
փոքր ընդունակ մարդու համար բաւական է վեց
հօթ ամիս, եւ պէտք է 4 տարի զոհել, մանա-
ւանդ որ եւ հակառակ ունեի աւելի դէպի ուսում-
նարան, քան դէպի արհեստը:
Եւ ի՞նչ է հայ արհեստաւոր դու աշա-
կար ինչքան աս պահուած թիւն գործից. պատ-
ճառները այդպէս են պատմում. սղան լինելով
որը, յանձնված էր սովորելու մի դատակարարին,
վերջինը մի երկու տարի սաստիկ ծնունդ էր
տալով, որ փորձեց մի քանի անգամ փախչել,
բայց իբրեւ դատապարտված, դարձեալ բերում էին
բարեկամները և յանձնում վարպետին: Վերջը,
սղան թոնաւորեց իրան: Ո՞վ է մեղաւոր. ան-
կրթութիւնը, կոտորութիւնը, որ թագաւորում էր
վարպետի մէջ:
Արդե՞ս եւ մի նամակով խնդրել էի Բագուրի հայ
հասարակութիւնից «Մշակիչ» միջոցով որ նրանք
չը զննան երկաթագործարանում գործող մի քա-
նի չքաւոր աշակերտների օգտին նուիրել մի քա-
նի ռուբլիներ. այսօր ինձ յաջողեց ժողովել 8
րուբլի և 70 կոպէկ որոնց կը գործադրեմ
գնելով շորեր մի չքաւոր փականագործ աշակեր-
տի համար. մի և նոյն ժամանակ խորին չնորհա-
կարութիւն մատուցանում եմ նուրբատու պարոն-
ներին, յիշեցնելով որ բարեգործութիւնը մի սըր-
բաղան պարտք է մեր վրա, որ բարձրադասակ
ըմբռնել է Բագուրի հասարակութիւնը:

Ալեքսանդր Արեւելանց

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԱՐԾԵԼԼԱ

կամ
ԱՌԱԿ ԲԱՎՈՐՈՒՄ ԱՍՍԻՆ
(Չախէր Մաղոսի)

Արդե՞ս միմեկ, կրք մինք հասանք Գլոխովան
ճախիճներից մինչեւ Յօրթադ: Գիւղը խորք քնի
մէջ էր ընկնում. բուն աղաղակում էր, կայաց-
հարը զարկում էր իր կտուցով մի քանի ծառերի
ձիւղերին, որոնք կանգնած էին ճանապարհի մօտ.
Մի տեղ կարկաշտում էին անտեսանելի ջրեր, և
ժամանակ առ ժամանակ, երբ որ անտառի զօրիկ
ձայնը չէր ինչպէս մնացած ձայնները, չնրի
հաչոց էր լսվում: Այս և այն տեղ լոյսի ծածկված
ճառագայթներ անցնում էր փայտեայ փեղկերի մի-
ջով և խրճիթներից մեղ մօտ հասնում էր երկկո-
շան աղօթքի միակերպ ձայնը, որ յիշեցնում էր
հանդուգնների հառաչանքները:
Կոմսը ցոյց տուեց ինձ գիւղական մեծ տունը,
որ կանգնած էր փշոտ ցանկապատի աջ կողմը,
որի առաջ վաղում էր բազիլ շուրջ:
—Ան որտեղ է բնակվում իմ ծննդաբնակ, —ասեց
նա ինձ, —բայց եւ լոյս չեմ տեսնում նրա պա-
տահաններում, երևում է որ նրանք բոլորն արդէն
պատկել են քնելու, —ոչ, մենք չենք զարթնել
նրանց:
«Արդիսի քաղցրութիւն կալ այդ երկաթէ մար-
դու մէջ», —մտածելի եւ, կրք մենք յետ դարձանք
Յօրթաղից:
Հազիւ հարկը քալ կարողացանք հեռանալ

դիւղից, որ քամին իր հետ բերեց ձայնը, որոնք,
կարծես թէ, հրապուրում էին մեզ յետ դառնալ.
այդ մի հաշտի միջոցաւ էր, որը, երբում էր ա-
ռաւել և հրաշալի մի ձայն:
—Գիտես դու այդ երգը, —հարցրեց կոմսը,
կանց առնելով:
—Ի հարկէ:
Անտառը լուռ էր այդ օրով, լուռ էին և
չնրի գիւղում, և բունը մոլոր ծառերի վրա,
միայնակ ջրերը տրտում խոխոջում էին, այնպէս
որ պարզ լուռ էինք ակնուր, արտում միջոցաւ
հետ հեռու սլացող խոսքեր:
«Մի գնա դու հարսանիք, ուր մանում են վը-
հակներ, բոլոր գեղեցիկ աղջիկներ ամուսն են
չար վճարվում: Այլուս են յարը, երբում են խո-
տեր, տեսայ ինքս, իմացայ, —բայց արդէն ուշ է,
խեղճ երիտասարդ, ցանցի մէջ ընկար դու»:
—Դա կանացի ձայն է, —ասեց կոմսը, —այն
կոնտրալտներից մէկը, որոնք դուրս են բղխում
կանացի անհասանելի ուր խորքից:
Եւ կրկին լավեցան երգի ձայնները և պտավում
էին մեր շուրջը, որպէս բալի օղիներ, որոնք
կարծես երբեմն հրապուրում էին մեզ դէպի իրանց,
երբեմն նախազգուշացնում էին:
—Մենք մոլորվեցանք ընդարձակ անտառի խոր-
քում. արեւը արդէն դեռ ևս երևում էր ձիւղերի մի-
ջից, որոնք ամեն կողմից չբացաւտում էին մեզ
և թվում էր, որ կամ հեռանում էին մեղանից,
կամ նորից փակում էին մեր ճանապարհը:
—Եւ կարող էի բարկանալ, —ասեց կոմսը, —
եթէ ինքս մեղաւոր չը լինեի այդ անզգուշութեան
մէջ: Գու ինձ հայհոյելու կատարեալ իրաւունք
ունես:
—Եւ միտք էլ չունեմ բարկանալու, —պատաս-
խանցի եւ, որտեղ նստելով կտրած ծառի կոճ-

դի վրա, —եւ շատ եմ հաւանում այստեղ:
—Ամենից լուռ կը լինի, եթէ մենք կանգ առ-
նենք, —ասեց Ալեքսանդրը, —կուտենք և կը խը-
մենք ինչ որ մեր պայուսակների մէջ կը գտնվի,
և ժամանակ առ ժամանակ ձայն կը տանք. կը
յսի, վերջապէս, մեր ձայնը որ և է որտեղ, կամ
փայտ կտրող, կամ սունիներով տուն վերադարձող
մի աղջիկ:
Այդ խօսքերի ժամանակ նա մօտեցրեց իր ձեռ-
քերը բերանին և, նրանցից փողի ձեռով մի բան
կաղմկելով, կանչեց, հօպ, հօպ:
«Հօպ, հօպ» —կրկնեց արձագանքը, բայց ոչ
որ չէր պատասխանում, չը նայելով մեր շարու-
նակիւղ աղաղակներին: Այն ժամանակ մենք տե-
ղաւորվեցինք չոր տերեւների վրա, որոնցով ծածկ-
ված էր գետինը, բացեցինք մեր վերջին շիշը և
մեր մէջ բաժանեցինք սաքը խորովածի մնացոր-
դը: Այդպէս մէկ ամբողջ ժամ անցաւ: Մենք կե-
րանք, խմեցինք մեր գինին և սկսեցինք ծանր և
հետաքրքիր խօսակցութիւն, որի միջոցին այնու-
ամենայնիւ չէինք մոռանում աղմկել լուռ անտա-
ռը մեր աղաղակներով: Մոլորաբան մէզը կամաց-
կամաց կլանում էր մեզ ամենամօտ գտնված բո-
լոր առարկաները, բայց այնուամենայնիւ դեռ ևս
չէինք լուռ մարդկային մէկ ուրիշ ձայն և չէր
յայտնվում ոչ որ, ու կարող կը լինէր ճանապարհ
ցոյց տալ մեզ:
—Վերկնանք և կրկին փորձենք մեր բախտը,
—ասեց կոմսը, —պէտք է, վերջապէս, դուրս գալ
անտառի այս խորքից:
Եւ զարմանալի բան. հազիւ թէ յայտնել էր
նա այս յուրը, որ մեր աղանջին հասան գեղեցիկ
կոնտրալտի նոյն ձայնները, որ մենք լսեցինք
դիւղից Յօրթաղի մօտ, և կրկին անտառի մէջ
լսվում էր նոյն երգը, ինչ որ այն ժամանակ. «մի
գնա դու հարսանիք, ուր մանում են վճարներ...»

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒՄ

Թիֆլիս, 16 յունիսի

Յունիսի 5-ին, կիրակի օրը, վիճակաւոր առաջ-
նորդի կարգադրութեամբ Հաւարարի եկեղեցինե-
րի ծխականները, քահանաների կանխիկ ծանու-
ցումով, հրաւիրված էին այնտեղի Շաքոնեցոց
եկեղեցին: Սրբազան առաջնորդը պատարագը ա-
ւարտման մօտ, ժամի 12-ին, բարձրացաւ բնմը և
կարգաց մեղմ և որոշ ձայնով մի քարոզ: Խօսե-
լով և բացատրելով ուսման և դատարարակու-
թեան անհրաժեշտ կարևորութիւնը, սրբազանը
յայտնեց իր ցատակցութիւնը մանաւորապէս
Հաւարարի համար, որի տղայաց ուսումնարան-
ները գտնւ էր ուսումնական և անտեսական կող-
մից աննախանձելի վիճակի մէջ, ուսուցչներին
անտարբեր համակրութեան և վարձատրութեան ի-
րանց աշխատանքի համար և բնակիչներին՝ զօրեկ
մի կանոնաւոր բարեկարգ աշական զարդից:
Այնուհետև նորին սրբազնութիւնը դարձաւ ուղ-
ղակի բուն խնդրին՝ որ է ունենալ մի չորս դա-
տարանից կազմած կանոնաւոր արական սեռի ու-
սումնարան և արժանի բաւարարութիւն տալ այդ
մեծ թաղի ուսումնարան հայ մանուկներին:
Երկու տարի առաջ ևս առաջնորդական փոխա-
նորդ Գրիգոր Կախկալուս Աղափրեանցը յատ-
կապ էս Հաւարարի եկեղեցիները չբացալեւով
սերմանում էր այստեղի խաղաւ կարօտեալ հօտի
մէջ ուսման և դատարարակութեան վերաբերեալ
շատ կարեւոր խորհրդածութիւններ և մտքեր. բայց
այս անգամ քարոզը պատկանում էր պաշտօնա-
կան անձնաւորութեան և սերմանած միտքը փո-
խանցվել էր գործնական հողի վրա: Իր կարճ ժա-
մանակի 4 ամսեայ պաշտօնավարութեան ընթաց-
քում ընդարձակ թեմի ընդարձակ և բազմամաս-
նայ հոգսերի հետ չէր մոռացվել և Հաւարարը:
Պատարագը աւարտելուց յետոյ ծխականները ա-
ռաջնորդի և քահանաների հետ հաւաքվեցան և

«Հօպ, հօպ» —առաջվանից բարձր կրկին
աղաղակեցինք մենք: «Բոլոր գեղեցիկ աղջիկնե-
րը, ամուսն են չար վճարներ են», —պատասխա-
նեց ձայնը, և դալով դէպի մեզ երգի տխուր ա-
լիքներով, տեղի մօտեցնում էր դէպի այն տեղը,
որտեղ մենք գտնվում էինք:
—Ի՛նչ: Ո՞րտեղ եւ դու, վճար, աղաղակեց կոմսը:
«Այլուս են յարը, երբում են խոտեր, տեսայ
ինքս, իմացայ, նորից լավեցաւ ձայնը, բայց
այժմ աւելի մօտ էր լսվում.
«Բայց արդէն ուշ է,—խեղճ երիտասարդ, ցան-
ցի մէջն ընկար դու»:
Եւ ահա ծառերի կարմիր ոտների միջից երեւե-
ցաւ գեղգկուհու բարձր և վազկաճառակ պատ-
կերը:
—Ինչ էք կամենում, —հետեւից արդէն հարց-
րեց նա մեզ իր խոր գեղեցիկ կոնտրալտով և,
մեղանից մի քանի քալ հեռաւորութեան վրա
կանգնելով, հնոցաբար և համարեա թշնամաբար
նայեց մեզ վրա:
—Մենք մոլորվեցանք, —ասեցի եւ նրան:
—Մի գնաք անտառը, եթէ ճանապարհ չը գի-
տե՛ք, —պատասխանեց աղջիկը: Նրա խօսելու և-
ղանակի մէջ լսվում էր ծանր յանդիմանութիւն:
Եւ լուեցի և շուտ եկայ դէպի իմ քարեկամը և
այժմ միայն նկատեցի, թէ որպէս նա, լուռ, ուշի
ուշով տնտղում էր աղջկան, որը կատարելապէս
ճանաչելով իր օրինորդական արժանաւորութիւնը,
անվեհել, մինչև անգամ հպարտ կանգնած էր մեր
առաջ: Ամենից առաջ նա երևում էր բարոյական
մաքրութեան աղբիւր, որ փայլում էր նրա ձիւղի
նման սպիտակ շապկի իւրաքանչիւր ծալքի վրա,
նոյնպէս նրա ամբողջ պատկերի և գեղեցիկ դէմ-
քի վրա: Իրօք, նա գեղեցիկ էր, բայց ոչ այն գե-
ղեցիկութեամբ, որ առաջին հայացքից բոցավա-
ռում է կատաղի կրքերը, բայց այն աւելի վեհ

կեղեցու գաւթում գտնուող դարձիկը դաշինքը հարկաւոր խորհրդածութիւններն անելու և հոգա- տար մարդիկ ընտրելու: Տարաբաղաւոր ժողո- վրդականների թիւը շատ էր և եկեղեցուց հա- ղիւ 45 անձն ներկայ էին: Այստեղ սրբազա- նը խնդրեց իւրաքանչիւրի կարծիքը և խորհրդա- ծութիւնը: Հիմնականում ուսումնարանի մեծութիւնը և նպատակը այդտեղ աւելի պարզեցաւ և չի- նուէրն Ժամանակը հարկաւորեցաւ մօտաւորապէս 20 հազար ռուբլ: Ուսումնարանը մտադիր են չի- նել Դամբոսեցոց եկեղեցու գաւթում, 12 սենեա- կից, որոնցից 3 պատրաստութեանն են, 4 կանո- նաւոր դասարաններ և մնացած սենեակները— գրադարանի, ուսուցիչների և այլ պահանջների համար: Ժողովականներից մէկը յայտնեց, որ պ. Ալեք. Թալիբեանը խոստացած ունի, զեռ. 12 տա- րի առաջ, իր հաշուով մի ուսումնարանական չի- նութիւն կանգնել Դամբոսեցոց եկեղեցու գաւ- թում, որի առիթով մի քանի անգամ հրատարակ- ված է լրագիրներում. վասն որոյ ի նկատի առ- նելով Հաւարարի բնակիչների ջրաւոր մեծամաս- նութիւնը մի կողմից, հիմնականում ուսումնարանի գոյութեան պահպանութեան համար հարկաւոր մեծ գումարը ձեռք բերելու դժուարութիւնը միւս կողմից, շատ ցանկալի կը լինէր, որ վերոյիշեալ պարոնը իր խոստման համաձայն յանձն առնէր նախգծած ուսումնարանի չինութեան ծախքը իր վրա: Պ. Թալիբեանը հրաժարուց այս առաջար- կութիւնից՝ յայտնելով, որ ինքը մտաւոր էր չի- նել և բլ ու դասարանից միայն կազմած դպրոց, որի ծախքը հասկանալի է, որ համեմատաբար շատ աւելի փոքր է: Այնուհետև հիմնական ու- սումնարանի համար ընտրութեան զանազան ծու- խներից հոգաբարձուները ուժ հողի՝ արծ. տէր- Սարգիս Իզիթեան (սուրբ Միքայիլ միաբան), Տէր-Համազասպ Տէր-Բարսեղեան (Դամբոսեցոց միաբան), պ. պ. Յակոբ Մելիքեան, խաչ. Նազա- րեան, Ղարաբեկեան (Դամբոսեցոց ծխականներ), Գեորգ. Յակոբեան (Էջմիած. ս. Գեորգ. եկեղ. ծխական), Կարապետ Բոչարեան (Չորաբաշու ծխական) և Նազար Ասիւսի (ս. Միքայիլ ծխա- կան): Վերոյիշեալ վեց աշխարհականներից եր- կուսը վաճառական են, մէկը կապալաւու, մէկը՝ վաճառականական դասի ներկայացուցիչ կամ գլխաւոր (ստորչինա), մէկը՝ ինքնուս բժիշկ և վերջինը՝ կրակի դէմ ապահովութեան ընկերու- թեան գործակալ (երբեմն Բոգաշևի տեսչի օգնա- կան): Սկզբում առաջարկվածներից հոգաբար- ձուի պաշտօնը հրաժարեցան յանձն առնել՝ պ. պ. Ալեք. Թալիբեան, Գ. Նազարեան, Իշխանեան, խաչ. Արաբեան, Կար. Թէմուրազեան և մի քանի այլ անձինք: Քուռ գետի ծովեզրեայ եկեղեցի-

ների նորոնտը բարեկարգիչ արծ. տէր-Յով. Մար- տիրոսեանից ձեռքով կազմած այդ օրվայ արձա- նագրութեան տակ ստորագրելուց և սրբաբան- հօր օրհնութիւնը ստանալուց յետոյ ժողովա- կանները ցրվեցան: Մի քանի կարճատևներ կարծում են, որ իրը հիմնականում ուսումնարա- նը պէտք է կուլ տայ այնտեղի տղայոց տարրա- կան դպրոցները և իրը այդ նպատակն ունի դրած իր առաջ սրբաբան առաջնորդը, բայց այդ ան- ձինք խաղաղ մտածում են, որ առաւելները ցա- մաքրելով չէ կարելի գետ ունենալ և այդ ա- հալին թաղի հարկաւոր ուսումնականաց հայ մանուկները համար ոչինչ բաւարար են նոյն իսկ տան տղայոց ուսումնարանների հիմնա- կութիւնը: Ուրիշ քան է աշխատել այդտեղի ծխական դպրոցներից չորսի տեղ պահել 2 հատ և միացնելով դրանց, ինչպէս օրինակ անցեալ տարի միացան Չորաբաշու և Դամբոսեցոց դպրոց- ները: Այդ ձևով անկասկած է, որ աւելի հարա-ւոր կը լինի տարրական ուսումնարանները աւելի յաջող պայմանների մէջ դնել և չը պէտք է մո- ռանալ, որ Հաւարարի ջրաւոր մեծամասնութիւ- նը ամենից առաջ հարկաւորութիւն ունի տար- րական ուսման, քան թէ միջնակարգեան կամ թէ կիսամիջնակարգեան: Հազար անգամ այս մտքի առաւելութիւնը քաղաքի և ապացուցվել է Վշա- կի մէջ որ փոխանակ նորերը հիմնելու, հարկա-ւոր է եղածներն ապահովել, բարեկարգել և յա-ւաճ տանել մի կողմից միացնելով դրանց և միւս կողմից հոգալով նիւթական աղբիւրների նախագծած ցանկութիւնը: Հիմնականում ուսումնա- րանը այսպիսով իր ուսումնական ծրագրով մօ- տիկ յարաբերութիւն պէտք է ունենայ գոյու- թիւն ունեցող այստեղի ծխական տարրական դպրոցների հետ և այստեղի ուսումնարաններից նրանք, որոնք միջոց կունենան շարունակել ու- սումը,—պէտք է փոխեն հիմնական ուսումնարա- նի առաջին դասարանը: Մէկ խօսքով հիմնական ուսումնարանը վերաբերութեամբ այստեղի ծխա- կան դպրոցների այն ծառայութիւնը պէտք է կատարէ, ինչ ծառայութիւն որ Ներսիսեան ու- սումնարանն է մասամբ կատարում Թիֆլիսի ծխական դպրոցներին: Վշակի ընթերցողներին յայտնի կը լինի, որ ներկայ 1882/3 ուսումնա- կան տարեկան սկզբում Հաւարարի ս. Մարիամեան օրիորդաց ուսումնարանը ևս 12 տարի իր գոյու- թիւնը պահպանելուց յետոյ, որպէս Թիֆլիսի անդրանիկ հիմնոված դպրոց, ձգտեց աւելի բազ- մամասնեայ և աւելի արդիւնաւոր կերպով պիտա-

նաւորելու Հաւարարի հայ օրիորդների ուսման գործին: Հէնց այս նպատակով ընտրվեցան հոգա- բարձուներ և խնամակալներ՝ հասարակութեան մէջ յայտնի հեղինակաւոր գործող անձնաւորու- թիւններ, որոնք իրանց համար պարտք դրին՝ չը խնայել ամեն ինչ, միայն թէ ծաղկէր ուսում- նարանական գործը և մինչև այս օր էլ իրանց անդուլ հոգացողութեան առարկայ ունեն դարձ- լաւ խնդիրը և վաշտում են տեղիս առաջնորդի սիրալիր համակրութիւնը և հովանաւորութիւնը: Անկասկած է ունենալ, որ Վրաստանի և Իմլիթի հայոց ընդարձակ թիւով բազմաթիւ կարգներին և իրաւացի պահանջներին բաւականութեամբ տա- լու համար անհրաժեշտ է հասարակութեան մօ- տիկ աջակցութիւնը և սիրալիր արձագանքը սուր- բազան առաջնորդի բարի մտադրութիւններին և առաջարկութիւններին: Որովհետև հայերիս մէջ խոստովանելու ակնի մեծ մեծ են և ցանկու- թիւնները աւելի բուռն, վասն որոյ շատ ցանկա- լի է, որ համակրութեամբ ընդունված վերոյիշեալ մտադրութիւնները չը մնան լոկ պլատոնական ցանկութիւն և համակրութիւն յայտնողները ու կրթութեան և ուսման նախաձեռնողները ի- լանց օգնութեամբ միջոց տան օր առաջ իրա- գործելու վերոյիշեալ անհրաժեշտ կարեւոր գործը: Ուրիշ անգամ աւելի մանրամասն կերպով կը յայտնենք մեր կարծիքը այդ խնդիրների վերաբե- րութեանը ընդհանրապէս և Հաւարարի մէջ ուս- ման պահանջների և ուսումնարանական գործի կազ- մակերպելու նկատմամբ մասնաւորապէս, անկող մի քանի յայտնութիւններ, հիմնոված փաստերի և անձնական փորձի ու հետազոտութիւնների վրա:

ԲԱՅՈՒՆԻՑ մեզ գրում են հետեւեալը: «Այս տա- րի Բագուի մէջ անտանելի տաք եղանակներ է անուր: Չը նայելով որ յունիսի սկզբներում ենք ապրում, այնու ամենայնիւ տաքութիւնը հասնում է 44 աստիճան Բեռլինի ջերմաչափով: Բագուի բնակիչները այդ եղանակներից եղբայրակալով թէ որպիսի շոգեր կանի ամառվայ կէսին, շատապես են թողնել քաղաքը և գնալ ամառանոցներ: Ամա- րանոց գնալը հնչուացել է այժմ, երբ աւարտվե- ցաւ Բագու-Թիֆլիսեան երկաթուղին: Բայց այն էլ պէտք է ասել, որ ամեն տեղ գնալ երկաթուղ- իով, շատ անգամ էժան չէ նստում ճանապար- հորդին: Որինակի համար, այժմ, երբ երկաթուղին չինվեցաւ և այստեղից դէպի Դամասի տանող փոստային յարաբերութիւնը փակվեցաւ, Բագուից Դամասի երկաթուղով գնացողները պէտք է գնան երկաթուղով միայն մինչև Գիւրգաւալը կայարանը և այնտեղից փոստով գնան Դամասի: Բայց այդ պիտի ճանապարհորդութիւնն ուստում է մինչև 10 ռուբլ և այդ պատճառով շատերը, երկաթուղին թողած, այստեղ վարձում են ֆայետոն և ուղղակի Բագուից Դամասի են գնում ֆայետոնով, որ նըս- տում է 5 ռուբլ միայն, և ոչ թէ 10 ռուբլ, ինչ- պէս որ նստում է երկաթուղով գնալը: Այսպիսի տարօրինակ երևոյթները պէտք է ի նկատի ունե- նայ երկաթուղու վարչութիւնը:»

«Терекъ» լրագիրը հաղորդում է, որ մօտ օրերս կուն Լօրիս-Մէլքով կայցելէ Վլադիկավկաս քա-ղաքը:

ՐԱՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

РУССКІЙ КУРЬЕРЪ“ ԼՐԱԳՐԻ ԹՂ- ԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

„Русскій Курьеръ“ լրագրի մէջ տը- ված է հետեւեալ թղթակցութիւնը Կ. Պոլսից: Գեռ ևս չէ կարելի մեկնել Անգլիայի յանկարծակի համակրութեան իսկական պատճառը դէպի հայոց գործը, թէպէտ փոքր առ փոքր սկսում է մերկանալ այն նպատակը, որին ձգտում է անգլիական զիպլամտեան հայապիւրութեան պատրու- կով: Անգլիական համայնքների ժողովի վի- ճաբանութիւնները հայկական խնդրի մա- սին բարեյաջող տալաւորութիւն գործեցին

գեղեցկութեամբ, որը լցնում է մեր հոգին զար- մացմամբ, հիացմունքով և ուրախութեամբ: Նա բարձրահասակ և վաշտակազմ էր, բայց մի և նոյն ժամանակ գէր և նազաւարժ իր հասակի ամեն գաւառումների մէջ, զարդարված մեր զեղջ- կուհիների գեղեցիկ շորով, որ այնքան համա- պատասխան է բնութեան հետ: Նա հագել էր պարզ չրջագեղստ ծալքերով, կապոյտ մահուրէ բաճկոնակ և ձիւնի նման սպիտակ շապիկ, որ չքերութեամբ նստած էր նրա չքնաղ կուրծքի վրա և մերի ձեռքերի վրա, վերը, ծոծրակը և ա- լիակէզ ձեռքերը, որոնք կոշտացած էին աշխա- տանքից, բոլորովին չէին նսեմացնում այն ազ- նուութիւնը, որով գրոշմված էր նրա բոլոր էու- թիւնը: Եւ նրա դէմքը, որ նշանաւոր էր իր գե- ղեցիկ օվալով և քնքոյ զծերով, արեւից այրված էր, բայց այտերը և շրթուները այրվում էին թարմ կարմրութեամբ, իսկ ալիքաւոր բայ շագա- նակադոն մաղբը, իջնում էին նուրբ և խնդը ձակատի երկու կողմերում և ընկնում էին մէջքի վրա մեծ ծանր հիւսերով, որոնք ուրոված էին կարմիր ժապակներով: Նրա մեծ կապոյտ աչքե- րը, կամարակալ սև մետաքսանման թերթե- րունքներով, աւելի մեծ և փայլուն էին երևում: —Նա քեզ չէ յիշեցնում արդեօք Բագուի Զօր- նարինային:—հարցրեց ինձ կոմսը Փրանսերին, աչքերը չը հեռացնելով աղջկանից: Նա գուշակեց, որ իր մասին է խօսքը, և նախ քան ես կարողացայ պատասխանել, բարկացած շարժեց իր յոնքերը և աղաղակեց. ինչ էք կամե- նում դուք: Այդ ինչ էք խօսում: —Մենք մոլորվեցանք,—ասեց նրան կոմսը,— արդեօք ճանապարհ չեն ցոյց տայ մեզ: —Միթէ դուք չը գիտէք ճանապարհը դանել արեգակով կամ ծառերով—կատակով պատասխա- նեց աղջկին:

—Ինչպէս,—հարցրի ես նրան: —Նայեցէք,—պատասխանեց նա, ձեռքով խը- փելով մօտակայ ծիւղին,—ինչ էք տեսնում դուք այստեղ: —Մամուռ: —Իսկ այստեղ: —Սյուտեղ ես ոչինչ չեմ նկատում: —Բանն էլ այդ է,—շարունակեց գեղջկուհին,— դուք տեսնում եք, որ բոլոր ծառերի վրա մի կող- մից երևում է մամուռ, այդ կողմով նրանք դար- ձրած են դէպի հիւսիս: Նա ժպտաց և այդ ժամանակ ցոյց տուց իր գեղեցիկ առամները: —Համաձայն ես դու ճանապարհ ցոյց տալ մեզ,—կրկին անգամ հարցրեց նրան կոմսը: —Դէպի ուր: —Դէպի լէսնօճ: —Գնանք: Նա առաջ գնաց, և մենք գնացինք նրա ետե- լից: —Անուղ ինչ է,—հարցրեց նրան կոմսը, մի քանի ժամանակից յետոյ: Նա չէր պատասխանում: —Անուղ ինչ է,—կրկին անգամ արդէն ան- համբեր բացականչեց նա: —Միթէ ես հարցնում եմ ձեր անունը,—ծան- րութեամբ պատասխանեց աղջկին: —Վհուկը լօթիկա ունի,—բըթմնջաց կոմսը: —Որտեղից են քո այդ գեղեցիկ աչքերը, նո- րից հարցրեց նա կարճ լուռութիւնից յետոյ: Նա ոչինչ չը պատասխանեց, միայն շտապեց- րից իր քայլերը: Բայց կոմսը հասաւ նրան և դը- նաց նրա հետ միասին: —Ես քեզ հաւանում եմ,—սկսեց նա: Նա կողքից նայեց նրա վրա և կրկին չը պա- տասխանեց, բայց նրա հայացքը կատարելապէս

հասկանալի էր: —Արե ինձ մօտ,—շարունակում էր իմ բարե- կամը.—ես հարուստ կունեմ եմ, միայնակ, և դու կարես իմ ամբողջում, կը հաքես մետաքս և թաւի, թանգաղին մաղեղներ և ոսկի և կը մանգաս չորս սպիտակ ձիւր լծած կառով: Ինչքն աղջկին կարմրեց, որպէս կապալ: —Ինչ էք անպատուում ինձ,—արտասանեց նա կիսաբարկացած, և արտասուքները պատրաստ էին խեղդել նրան: —Ես չէի կամենում անպատուել ձեզ,—արդա- րանում էր կոմսը: —Դուք ինձ անպատուելու ոչինչ իրաւունք չու- նէք,—շարունակում էր նա,—թէ դուք, և թէ ես ստեղծված ենք նոյն Աստուծուց և նրա առաջ մենք հաւասար ենք. ինչով էք դուք ինձանից լաւ: Ինչի էք դուք վիրաւորում ինձ: —Բայց ինչքն մտածիր,—պատասխանեց կոմսը, —ինչ է մնում ինձ անելու: Դու գեղեցիկ աղջիկ ես և ես քեզ հաւանում եմ: Կամ կարելի է դու մտածում ես, որ ես պէտք է քեզ հետ պսակվեմ: —Ես դրա մասին բոլորովին չեմ մտածում,— պատասխանեց աղջկին և սկսեց բարձր և կոպիտ ծիծաղել.—մենք ինչպէս կը բարիչինք միմեանց հետ: Արդեօք նոյնը չէր լինի, եթէ կատուն ձիւր հետ միասին լծէին: Բայց եթէ դուք դրանով կա- մենում էք ասել, որ ես շատ հինգ եմ ձեր կին դառնալու համար, այն ժամանակ ես կը պատաս- խանեմ ձեզ, որ ես խիստ լաւ եմ ձեր սիրուհու դառնալու համար: —Դու լաւ աղջիկ ես, անսովոր ջերմութեամբ արտասանեց կոմսը,—և այժմ առաւել ես հաւա- նում եմ քեզ: Տուր ինձ ձեռքդ: Նա յապաղում էր: —Տուր ինձ ձեռքդ,—կրկինց նա և այս ան- գամ կամքի այն վճռողական արտայայտութեամբ,

որ այնպիսի զիւթական ներկործութիւն ունի, նա տուեց նրան իր ձեռքը: Դրանից յետոյ նրանք կրկին միասին գնացին, բայց մինչև որ չը դուրս եկնայ անտառից, մեղանից ոչ մէկը ոչ մի լուսը չառնէ: Հասաւ վիշերը և երկինքը ծածկվեցաւ աստ- ներով: —Այնտեղ հեռու անտառի նեղ շաւիղն է ասեց աղջկին, ձեռքով ցոյց տալով, թէ որ ուղ- լութեամբ մենք պէտք է որոնէինք շաւիղը.—ս- տուծամօր պատերի մօտ փոխեցէք ճանապարհը դէպի աջ, այժմ սխալվել չէ կարելի: Այդ ասելով, նա մեղանից երկու քայլ հեռու կանդ առաւ, կուցաւ և կտրեց մի ծաղիկ: —Որտեղ ես բնակվում դու,—հարցրեց նրան կոմսը: Նա լուռ էր և տեղից չէր շարժվում: —Կրկին որտեղ կարող եմ քեզ տեսնել— շարունակում էր նա: —Ինչի համար էք կամենում դուք տեսնել ինձ,—պատասխանեց նա, բայց այդ խօսքերն ա- սելիս, նրա հայացքը մի տեսակ անբացատրե- լի էր: —Բայց ես կարող եմ գտնել քեզ,—ասեց կոմ- սը,—այժմեան ծառայութեան համար չորապարհ- եմ և ցանկանում եմ քեզ հանդիստ գիւնը: Կոմսը առաջարկեց նրան իր ձեռքը, բայց րովհետև աղջկին թաղցրեց ձեռքը իր շորի ծալ- քերի մէջ, այդ պատճառով նա ինքը բռնեց նրա ձեռքը և սրտանց սեղանից, յետոյ դիմարկը հանելով, դուրս տուեց, և գնաց նրա ցոյց տուած ճա- նապարհով: —Բարի գիշեր,—կանչեց նա մեր ետեղից, երբ մենք արդէն մի քանի քայլ հեռացել էինք, և ի- կոյն և եթ վաղեց անտառի նեղ շաւիղի երկարու- թեամբ: Կոմսը նայեց նրա ետեղից, նրա սպիտակ շաւիղ

(ԿՐ. Հարունակովի)

